

Formandens beretning

Generalforsamlingen

TIR 19 MAR 2024

D. 13.marts 1908 blev der her i Sønderborg stiftet en forening med det formål at bevare oldtidsminderne på Als og Sundevad. Det var jo i den tyske tid, men foreningen skulle kunne rumme både de tysksindede og de dansksindede. Den skulle derfor være nationalpolitisk neutral, hvorfor den fik dobbeltnavnet "Altertumsverein, Verein zur pflege der Heimatkunde für Alsen und Sundevitt---Forening til bevarelse af oldtidssager og oldtidsminder på Als og Sundevad. Sønderborg var på det tidspunkt i rivende udvikling. Året forinden havde man indviet flådestationen (kasernen), og det medførte, at Sønderborgs indbyggertal i løbet af ganske få år blev fordoblet. I byen var de fleste tysksindede, og på landet var de fleste dansksindede. Det gik ikke stille af sig, at stifte foreningen, men det lykkedes fordi alle kunne se det gode formål i at bevare oldtidsminderne. Det var den forening, der 12 år senere, efter genforeningen, skiftede navn til Historisk Samfund for Als og Sundevad. En af dem, der var med til at stifte foreningen var Jens Raben. Det skulle senere vise sig, at han fik stor betydning både for foreningen, og senere også for museet. Han var 28 år, og ansat som kontorist ved Sonderburger Zeitung. 4 måneder efter stiftelsen af foreningen åbnede man det første museum. Først i Store Rådhusgade 3, så på 1. sal i det nybyggede menighedshus i Østergade. I 1918 lejede man huset på Asylvej 7, hvor man indrettede 10 rum med museumsgenstande foruden et bibliotek med ca. 400 bøger og en samling dokumenter over byens historie med ca. 200 billeder. Museet fik nu officiel status som "Heimatismuseum zur Sonderburg". Da genforeningen kom i 1920, overtog den danske stat Sønderborg Slot. Derved opstod muligheden for, at museet kunne flytte ind på slottet. Men for at det kunne ske, var det et ønske fra statens side, at museet skulle være offentlig ejet, og ikke foreningsejet. Det sagde bestyrelsen ja til, man forærede hele samlingen vederlagsfrit til Sønderborg Amt, Jens Raben blev ansat som fuldtids museumsleder, og d. 1. juni 1921 kunne publikum gå ind af slotsporten og besøge 18 værelser med udstillede museumsgenstande. Forening og museum har kørt et tæt parløb lige siden.

Der er jo løbet meget vand i havet siden den tid, men jeg synes at det er godt engang imellem at vende tilbage til rødderne, så vi kan minde hinanden om, hvordan foreningen er opstået, og var det var denne forening, som startede museet her i Sønderborg.

2023 blev indledt med 3 foredrag. Det første fandt sted d. 19. januar. Det havde titlen "Nis Nielsen- en sømandsberetning fra Egersund". Museumsinspektør Frederik Lyng Vognsen fortalte om Nis Nielsen, der blev født i 1886 i Broager, og som så snart han blev konfirmeret stak til søs. Som tysk værnepligtig i flåden, oplevede han bl. a. at være kolonimagt i Asien. Han forsøgte sig senere som skipper, men det slap han ikke så godt fra. De tanker, han giver udtryk for i sine dagbøger, er tidstypiske, og danner også modvægt til kaptajnsdagbøger, som museet har en del af.

Det næste foredrag fandt sted d. 9. februar, hvor museumsinspektør Mariann Kristensen fortalte om "Helene Hansen- Kvinden bag H. P. Hansen". Helene var en alsidig kvinde. Hun var landmandsdatter fra Ullerup, og som ung havde hun en drøm om at blive lærerinde. Som 20-årig blev hun forlovet med H. P. Hannsen, og hun engagerede sig i hans politiske arbejde. Efter et ophold på Askov Højskole og en kort periode som friskolelærer, kom hun i lære på Fyns Tidende, så hun kunne hjælpe H. P. Hannsen i hans virksomhed som journalist og senere redaktør af avisen Heimdal. I takt med at H. P. Hannsens politiske virksomhed tog om sig, fik Helene ansvaret både for hjem og børn, men også for avisen. Helene Hannsen var således ikke blot kvinden bag H. P. Hannsen, men i høj grad aktiv, og dermed også en væsentlig del af fortællingen om Genforeningen i 1920.

Det næste foredrag havde titlen "Kunsten i nederlagets skygge", og fandt sted d. 9. marts, hvor museumsinspektør Sally Schlosser fortalte. For mange er 1800-tallets billedkunst noget med nationale, romantiske sommerlandskaber og historiske motiver. Den såkaldte Guldalder var jo en fejring af den danske natur og kultur, og det kom især til udtryk efter nederlaget i 1864 – krigen. Men flere af malerne var ikke kun optaget af nationale motiver. De havde udsyn og kosmopolitisk nysgerrighed, og det resulterede i billeder, der udfordrede den nationale smag og viste, at der kunne være mange måder at dyrke danskheden på.

I efteråret havde vi 2 foredrag. D. 8. november fortalte antropolog Jeanette Lykkegaard "Om hjem og hjemlighed blandt ukrainske flygtninge i Danmark". Foredraget knyttede sig til udstillingen på Sønderborg Slot "Kroppen i Danmark-Sjælen i Ukraine". Jeanette Lykkegaard fortalte om hvordan det kan opleves at skulle flygte fra sit hjemland og forsøge at skabe et hjem og et liv i et fremmed land. Hun fortalte om flygtningenes hverdag, deres sorger og deres forhåbninger hvor de er splittet fra deres familie, da alle værnepligtige mænd stadig er i Ukraine, og om hvordan de, som tiden går uden at de kan komme hjem, er nødt til forsøge at skabe et hjem borte fra deres hjem og løbende revurdere deres situation og måske også deres identitet. Alle foredragene foregik i samarbejde med Museum Sønderjylland.

Det næste foredrag var i samarbejde med Sønderborgafdelingen af Historisk Samfund for Sønderjylland med titlen "Vikingetiden på Als og Sundeved". Museumsinspektør Silke Eisenschmidt fortalte, at vikingetiden er en overgangstid mellem forhistorie og middelalderen, hvor der sker mange forandringer, som kommer til at danne grundlag for vores samfund i dag. Fra Als og Sundeved kendes ganske mange fund fra den periode, som blev sat i perspektiv med de historiske begivenheder. Der kan nævnes stormandshuset fra Vollerup, Pythuse ved Ragebøl, gravpladserne i Nørreskoven, skibssætningerne fra Dyndved og Stålbros, samt de rige grave fra Ketting, Kasmusmølle, Holm og Elstrup. Som afrunding fik vi en kort præsentation af stormandsgården Lykkegård og Brovold ved Augustenborg.

Som noget nyt deltog vi med en stand ved Sønderborg Handel's markedsdage d. 9. og 10. juni. Uheldigvis foregik de fleste aktiviteter i den modsatte ende af gaden end der hvor vores stand var. Vi fik dog tegnet et par nye medlemmer. Men hvis vi skal deltage igen næste år, skal vi have en bedre placering.

Men igen i år deltog vi i Kultur- og Idrætsnatten d. 1. september i Sønderborg. Det er efterhånden blevet en fast tradition, hvor vi uddeler bruchurer, snakker med folk og

tegner nye medlemmer. Vi havde en stand på Slotskajen lige neden for slottet, det har vi nok igen i 2024, og alle medlemmer er naturligvis velkommen til at komme forbi, og få en snak.

Vi deltog også med en stand ved "Historiens dag på Sønderborg Slot" d. 11. november. Temaet var "I den store krigs fodspor", og Museum Sønderjylland havde lagt et tæt program med udstillinger, foredrag, events og koncert. Der var ca. 900 mennesker inde på slottet den dag.

Igen i år har vi været på tur med foreningen. Den første tur var en 3-dages tur med titlen "I pramdragernes fodspor", og den fandt sted fra 23 til 25 maj. Fra langt tilbage i historien var Gudenåen den vigtigste transportvej fra Randers og ind i Jylland. Transporten foregik i pramme, der blev trukket af mennesker eller heste, der gik på stier langs Gudenåen. 34 medlemmer startede i bus fra Sønderborg Slot. Første stop var Tinet Krat ved Gudenåens udspring, hvor hærvejen passerer Skjern Å, hvis udspring jo er i nærheden. Derefter til Øm Kloster, som var hjemsted for munke af Cistercienser-ordenen fra 1172 til 1581, hvor klosteret efter kongens ordre blev revet ned. Turen gik videre til Museum Silkeborg, hvor bl. a. Tollundmanden er udstillet, og videre til et kort ophold på Silkeborg Havn, og til Radison Blue Hotel Papirfabrikken til indkvartering og middag. Dag 2 blev indledt med køretur gennem Resenbro, Svostrup og Kongens Bro til Ans, som rummer den sti, som pramdragerne brugte, hvorefter turen gik videre til Tangeværket, der stod færdigt i 1921, for at udnytte vandkraften i Gudenåen. Turen gik derefter over Ulstrup Slot til Randers Kunstmuseum, som bl. a. rummer et af landets bedste samling af dansk billedkunst fra 1800-tallet til nutiden. Videre til Hammel kirke fra 1100-tallet, der bl. a. rummer runeinskriftioner i sokkelstenene og gravplads for familien Friis på Frijsenborg Slot. Dag 3 begyndte med et besøg på Museum Jorn i Silkeborg, som bygger på en donation af over 5500 kunstværker, som Asker Jorn mellem 1953 og 1973 har overdraget til Silkeborg by. Derefter gik turen sydpå med et stop ved Grejsdal Kirke, som er kendt for sit specielle udseende. Videre til Bindeballe Købmandsgård og til Egtvedpigens Grav, inden vi kørte til Den Gamle Grænseskro, hvor aftensmaden blev indtaget, hvorefter turen gik til Sønderborg Slot hvor en vellykket tur sluttede. Turlederne var Jytte Urban, Sten Boye Poulsen og Tom Specht.

Den næste tur var en én-dages tur med titlen "Sejlskibenes Kalvø". Den var tænkt som en forlængelse af foredragsrækken i efteråret 2022 om den sønderjyske skibsfart. Fra Sønderborg Slot gik turen til Åbenrå Museum. Af besparelsmæssige grunde har museet været lukket siden 1. november 2022, men vi fik lov til at låne nøglen, og vi fik en rundvisning i den omfattende samling om søfartshistorie, som museet rummer. Fra Åbenrå gik turen til Kalvø, hvor man så museet, der bl. a. rummer en formidling om skibsreder Jørgen Bruun`s omfattende aktiviteter på øen. Derefter kørte man tilbage til Åbenrå, hvor frokosten blev indtaget på Folkehjem. Turen gik igen nordpå til Løjt Land, til det lokalhistoriske museum Rundemølle, der også har vidnesbyrd om den tid, hvor befolkningen på Løjt Land aktivt medvirkede til den verdensomspændende søfart med udgangspunkt i Sønderjylland. Kaffe og kage blev indtaget ved bussen. Derefter fik man en guidet rundtur på det smukke Løjt Land med de mange skippergårde, der vidner om den rigdom, søfarten engang bragte til Løjt. Turledere var Jens Verner Nielsen. Poul Callesen og Karin Kaad.

Den tredje tur skulle have gået til Amsterdam i august, men den måtte vi desværre

aflyse på grund af for lille tilslutning.

D. 27. april 2023 åbnede en ny udstilling på Sønderborg Slot "Sønderjyderne og Den Store Krig". Udstillingen er museets mest ambitiøse særudstilling nogensinde, og den har vakt stor interesse. I tilknytning til udstillingen blev der fremstillet et katalog, der beskriver krigen i alle afskygninger og dens baggrund. Vi fik lavet en særudgave af kataloget, og tillagt beretninger blev den vores årbog 2023. Den er skrevet af Rene Rasmussen, Kristian Bruun, Mariann Kristensen, Anne Marie Ludvigsen, Tom Buk Swienty, Carsten Porskrog Rasmussen, Kasper Nissen og Martin Bo Nørregård. Den er rigt illustreret både med billeder og brevvekslinger mellem soldaterne ved fronten og familien derhjemme. En stor, fin bog, som jeg håber, at medlemmerne blev glade for.

Igen i år har vi givet tilskud til projekter op Sønderborg Slot. Det drejer sig om kr. 30000,- udstyr til Drabantsalen. For nogle år siden inddrog museet den oprindelige drabantsal til slotscafeen. Det viste sig ikke at være økonomisk rentabelt, hvorfor man nu vil genskabe drabantsalen. Desuden har vi givet kr. 25000,- til indkøb af 20 klapstole, som museumsgæsterne kan bruge. Det er ikke alle steder på museet, der er siddepladser. Klapstolene er lette og nemme at tage med rundt, så man kan tage dem i anvendelse hvor man vil.

Foreningens medlemstal har i de senere år været vigende. Før pandemien havde vi ca. 1400 medlemmer, nu er vi nede på ca. 1250. Når vi deltager med en stand i Kultur- og Idrætsnatten og Markedsdagene er det for at synliggøre foreningen. Vi tegner også en hel del nye medlemmer på den måde, ligesom mange melder sig ind på eget initiativ. Men det er ikke nok til at modsvare den afgang, der er. Den udvikling skulle vi gerne have vendt. Jeg vil derfor bede Jer allesammen om at reklamere for foreningen. Det kan enten være mundtlig eller på f. eks. facebook eller andre steder.

D. 22 juni tabte vores bestyrelsesmedlem, Gunnar Callesen, kampen mod kræften. En måned tidligere meddelte han, at han trådte ud af bestyrelsen på grund af svigtende helbred. Gunnar er jo tidligere skoleinspektør her i Sønderborg, og havde derfor stor menneskelig erfaring, og den fik vi gavn af. Vi mindes Gunnar som et værdifuldt bestyrelsesmedlem.

Til slut vil jeg rette en tak til bestyrelsen for godt samarbejde. Jeg synes, at vi på møderne har en god debat, hvor alle bidrager positivt, og den måde, vi har bestyrelsesarbejdet struktureret på fungerer godt. Tak til museet for godt samarbejde, især tak til Carsten Porskrog Rasmussen. Tak til hvem der ellers har gjort en indsats for foreningen, og ikke mindst tak til alle medlemmerne for Jeres opbakning om Historisk Samfund for Als og Sundeved.

Sønderborg, d. 19. marts 2024

Frede R. Tychsen.